

เทศน์เช้า วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

คนเราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์ เห็นไหม สัตว์ประเสริฐนะ ดูเวลาสัตว์นะ สัตว์ป่า สัตว์ป่านั้นอยู่ของมันด้วยกำลังของมันนะ มันอยู่ด้วยคมเขี้ยวคมเล็บของมันนะ มันรักษาตัวมัน ด้วยกำลังของมัน นี่สัตว์ป่า พอสัตว์ป่าเอามาเป็นสัตว์บ้าน สัตว์บ้านนี้มีคนเลี้ยงดูมัน เห็นไหม มันก็ชะล่าใจ มันไม่เคยคุ้มครองตัวมันเอง สัตว์บ้านกล้า ถ้าล่าไม่ได้ก็ไม่มีอาหาร แล้วมันกล้าล่ามันด้วยกัน ฉะนั้น มันต้องมีกำลังของมัน มีไหวพริบของมัน มีปัญญาของมันเพื่อเอาชีวิตมันรอด ฉะนั้น เวลาเป็นสัตว์บ้าน สัตว์บ้าน เพราะคนคุ้มครองดูแลมัน

มนุษย์ มนุษย์เมื่อก่อนอยู่ป่า มนุษย์สมัยคนเถื่อน พอคนเถื่อน พอสังคมมันเจริญรุ่งเรือง ขึ้นมาก็มีกฎหมาย พอมีกฎหมาย กฎหมายคุ้มครอง เห็นไหม พอกฎหมายคุ้มครองขึ้นมา ถ้าใครมีกำลัง ใครมีสติปัญญา มีสติปัญญาเขาก็หาผลประโยชน์ของเขา เราจะทำธุรกิจกัน เราต้องมีบริษัท ที่ปรึกษากฎหมาย เราต้องมีบริษัทวิจัยทางการตลาด เราต้องมีบริษัทต่างๆ เห็นไหม นี่คือทุนนิยม

ทุนนิยมเขาต้องมีการทำวิจัยตลาดของเขา เขาต้องมีปัญญาของเขา ทุนอย่างนี้ เรามนุษย์ ธรรมดา เราจะมีปัญญาใช้ประโยชน์จากตรงนี้ได้ไหม คนที่ใช้ประโยชน์อย่างนี้ได้ เขาต้องทุน ข้ามชาติหรือว่าทุนที่มีกำลังของเขา นี่สังคมของมนุษย์ไง ในเมื่อมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐไง ถ้า สัตว์ประเสริฐขึ้นมา ถ้ามีปัญญาขึ้นมา เห็นไหม สิ่งที่เป็นปัญญาขึ้นมาต้องมีธรรม สิ่งที่มีธรรม ที่ เรามาวัดมาวากัน เพราะเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เห็นไหม ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เพราะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเป็นกษัตริย์อยู่แล้ว แล้วปกครองดูแลคนมาตลอด มีศักยภาพ มาทั้งหมดเลย แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา สิ่งที่เป็นธรรมๆ มีองค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับมีพระธรรม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม ขึ้นมา พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก นี่พอใจเป็นธรรมขึ้นมา

ถ้าใจคนเป็นธรรม ถ้าสิ่งที่เป็นธรรม นี่ความเสมอภาคกันโดยธรรม ถ้าจิตใจที่ไม่เป็นธรรม มันมีแต่การเอาวัดเอาเปรียบทั้งนั้นแหละ แล้วเวลาหัวใจของเรา เวลาหัวใจของเรามันมีความรู้สึกนึกคิดอะไรขึ้นมา นี่ชนกลุ่มน้อย ชนกลุ่มน้อยในใจของเรา ความคิดดีๆ เป็นชนกลุ่มน้อยในใจของเรา เห็นไหม เราเป็นคนชนกลุ่มน้อยในชนชาติใดก็แล้วแต่ ชนกลุ่มน้อยจะโดนรังแกตลอด นี่โดนรังแกเพราะอะไร เพราะมันมีกำลังสู้เขาไม่ได้

ความคิดในใจของเรามันขึ้นมาเล็กๆ น้อยๆ ชนกลุ่มน้อยในใจของเราโดนกิเลสตัดทอนความทะยานอยากมันครอบงำ กิเลสตัดทอนความทะยานอยากในหัวใจของเรา สิ่งที่คุณคุมมันไม่ได้ มันครอบงำใจของเรา เห็นไหม มันมีกำลังเหนือใจของเรา แล้วเราจะทำอย่างไร นี่มันไม่เป็นธรรม ไม่เป็นธรรมเพราะอะไร เพราะกิเลสตัดทอนความทะยานอยาก พญามารๆ มันครอบงำหัวใจของเรา

เราสร้างบุญกุศลขึ้นมา เราเกิดเป็นมนุษย์นะ เวลาเกิดเป็นมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐๆ ถือตัว ถือตนว่าเป็นสัตว์ประเสริฐๆ... สัตว์ประเสริฐทำไมมันมีแต่ไฟเผาใจล่ะ สัตว์ประเสริฐมันต้องมีความอบอุ่น มันต้องมีความร่มเย็นเป็นสุขสิ เวลาสัตว์ เห็นไหม สัตว์ เวลามันเป็นสัตว์เดรัจฉานนะ แต่ด้วยกำลังของมัน ด้วยปฏิภาณของมัน มันดูแลครอบครัวของมัน มันดูแลลูกของมัน นี่สัญชาตญาณของแม่ แม่ต้องดูแลลูก ถ้าลูกไร้เดียงสา ลูกมันไร้เดียงสา มันเล่นประสาหลูก ประสาเด็ก พ่อเด็กพ่อแม่ก็มีความอบอุ่น มีความสุขใจ เวลาลูกมันเล่นด้วยความไร้เดียงสาของมัน มันไร้เดียงสาของมัน พ่อแม่ยังมีความสุขเลย มีความสุขเพราะอะไร เพราะลูกเรามีความสุขใจ

นี่เวลาสัญชาตญาณมันเป็นแบบนี้ใช่ไหม นี่สัญชาตญาณของสัตว์ เวลามันต้องรักษาตัวรอดมัน เวลาลูกมันไร้เดียงสา เล่นตามประสาหลูกของมัน มันก็ดูแลของมัน แต่ในใจของมัน มันกังวลนะ มันกังวลว่าลูกของมันออกไปเจอสังคม มันจะเอาตัวรอดได้ไหม สัตว์นักร้องจะเอามันเป็นอาหาร ถ้าสัตว์นักร้องเป็นอาหารนะ

นี่ก็เหมือนกัน เราเป็นสัตว์ประเสริฐๆ เราเป็นสัตว์ประเสริฐเพราะอะไร เพราะเราคิดกันขึ้นมาเพื่อมีกฎหมาย เพื่อมีระบบคุ้มครองพวกเรา คุ้มครองให้มนุษย์มีความเสมอภาค แต่ใจของคน เวลามันเข้าไปแล้วมันเอาสิ่งนี้มาเป็นประโยชน์กับมัน เห็นไหม สิ่งที่เป็นประโยชน์

เพราะใจมันไม่เป็นธรรม ใจไม่เป็นธรรมไง ถ้าใจมันเป็นธรรมขึ้นมา ธรรมมันทำที่ไหนล่ะ ธรรมถ้ามันไม่เกิดจากใจของเราขึ้นมา ที่อื่นเป็นธรรม ใครก็อ้างว่าเป็นธรรมทั้งนั้นแหละ ที่มี

ปัญหากันอยู่นี้ก็เพราะมีความติดใจใหม่ เพราะมีคุณงามความดี ความดีเอาความดีแข่งขันกันไขว่ใหม่ แล้วความดีแบบนั้น ความดีแบบโลก ถ้าคนมีธรรมในหัวใจนะ เห็นใหม่

คนที่เขาโกรธนะ เขาโมโหโกรธา เขามีอารมณ์ ถ้าเรามีอารมณ์ตอบ นี่เราโง่กว่าเขา เพราะคุณติ เวลาคนโกรธนะ ความคิดเขาไม่รอบคอบแล้ว เวลาเขาทำสิ่งใด เขาทำด้วยอารมณ์แล้ว เขาไม่มีเหตุผลแล้ว แล้วเราจะไปโกรธตอบละ ถ้าเราไปโกรธตอบ นี่เราโง่กว่าเขา

นี่ก็เหมือนกัน เวลาสังคมมันมีปัญหากัน มีปัญหากัน ถ้าเรามีปัญญาๆ ขึ้นมา เราไม่ใช่เอากำลังมาปะทะกับเขา ถ้าเอากำลังปะทะกับเขา ใครมีกำลังมากกว่าละ เห็นใหม่ เวลาวัยทำงานทุกคนก็มีกำลัง เวลาแก่เฒ่าชราขึ้นมามีกำลังใหม่ แต่คนแก่เฒ่าชราเขามีประสบการณ์ของเขา ถ้าประสบการณ์ของเขา เขาใช้ปัญญาของเขา เขาคุมสถานการณ์ได้ เขาใช้กำลังของเขา เขาใช้ปัญญาของเขา แล้วปัญญาของเขา ถ้าใจเป็นธรรมๆ เขามืดตาดนะ เขาเห็นแล้วเขาสงสาร

นี่ไง คนไม่มีประสบการณ์ใช้แต่สัญชาตญาณ ใช้แต่อำนาจ สิ่งนั้นมันเป็นธรรมใหม่ ถ้าเรามีสติปัญญา เราถอยก้าวหนึ่ง เราถอยของเราก้าวหนึ่ง เราใช้ปัญญาของเรา เวลาเราใช้ปัญญาเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าประโยชน์กับเรานะ สิ่งนั้น ถ้าเขาสำนึกได้ เขาจะซาบซึ่งบุญคุณของเรานะ เพราะที่เขาใช้กำลังมา เขาใช้สัญชาตญาณของเขามา เขาเปิดช่องว่างของเขามา ถ้าเราสวนกลับไปเขาเสียเปรียบเราแล้วละ แต่ทำไมเราไม่ทำ

ถ้าเขาคิดได้ ถ้าเขาคิดได้ เขาจะซาบซึ่งบุญคุณของเรา ถ้าเขาคิดไม่ได้ เราชนะตัวเราเอง เราชนะตัวเราเอง เรามีกำลังขบขึงใจเราเอง เรามีประสบการณ์ชีวิตมาแล้ว แล้วเราเห็นเขาใช้สัญชาตญาณของเขามา เขาเปิดมาทุกอย่างเลย แล้วเราไม่ทำร้ายเขา เราไม่เอาโรคเอาเปรียบเขา เราปล่อยให้เขาสำนึกได้เอง ถ้าเขาสำนึกได้เอง เห็นใหม่ เขาจะซาบซึ่งบุญคุณของเรา ถ้าเขาสำนึกไม่ได้เอง กรรมของสัตว์ เราจะปรารถนาทุกๆ อย่างตามความเห็นของตัว ไม่มี

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรื้อสัตว์ชนสัตว์ เห็นใหม่ เวลาจะรื้อสัตว์ชนสัตว์ รื้อเข้ามา ขนมาทั้งหมด มีเทวทัตมาด้วย พอเทวทัตขึ้นมา นี่เรียกรื้อเอาแต่ความพอใจของตัว เรียกรื้อสิ่งใดก็แล้วแต่ เรียกรื้อโดยทางโลกเขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดึงกันไปหมด เห็นใหม่ ห้ามรับกิจนิมนต์ ให้อยู่โคนไม้ตลอดไป ไม่ให้ฉันทเนื้อสัตว์ นี่เทวทัตขอสิ่งที่ถ้าผู้ที่เป็นวัยรุ่น ผู้ที่เป็นความไร้เดียงสา สิ่งนี้เป็นสิ่งดึงมาทั้งหมดเลย เพราะสิ่งนี้จะชักนำเข้าไปสู่ธรรม สิ่งนี้ชักนำเข้าไปสู่ธรรม แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่อนุญาติแม้แต่ข้อเดียว ไม่อนุญาติเลย

สิ่งใดที่เขาปรารถนา เขามีจิตนิสัยที่ชอบอย่างนั้น ให้เขาทำได้ แต่คนที่จิตเขาไม่ชอบ แต่เขาทำคุณงามความดีของเขาได้ เขาไม่ปรารถนา เขาทำอย่างอื่นก็ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปิดกว้าง เห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ใช่ทำความดีไว้เคียงสาแบบนั้น ถ้าทำความดีไว้เคียงสาแบบนั้น ให้ทำแบบนั้นมันเป็นหน้าเดียว มันเป็นประตูดียวที่ทุกๆ คนต้องเข้าประตูนี้ แล้วจิตนิสัยของคนไม่เหมือนกัน นี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปิดกว้าง จะรู้สัตว์ขนสัตว์ จะรู้สัตว์ขนสัตว์นะ จิตนิสัยของคน ความเห็นของคน

โลกนี้เขาบอกว่า บ้า ๕๐๐ จำพวก จิตของคนมันมีบ้าคนละชนิดๆ มันบ้าร้อยแปด ร้อยแปดพันเก้า มันมีความรู้สึกนึกคิด มันมีความเห็นแตกต่าง มันมีความชอบไม่เหมือนกันสักคน แต่ถ้าความชอบไม่เหมือนกันสักคน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนนะ กรรมฐาน ๔๐ ห้อง การทำความสงบ ๔๐ วิธีการ

จะบ้า ๕๐๐ จำพวก จิตนิสัยแตกต่างกันขนาดไหน นั่นคือพลังงานที่ส่งออก พลังงานที่ทวนกระแสเข้าไปสู่ธรรมะนั้นก็ต้องมีความสงบของใจเข้ามา ความสงบของใจ เพราะมันไม่มีแรงบวกของตัณหาความทะยานอยาก อวิชชาความไม่รู้ นั่นบวกกับความรู้สึกนึกคิดเราขึ้นมาเป็นสัญชาตญาณของสัตว์เดรัจฉาน สมบัติบ้าของใจ ธรรมชาติที่รู้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ทำความสงบของใจด้วย ๔๐ วิธีการ ทำความสงบ ๔๐ วิธีการ พุทโธ ธัมโม สังโฆ ทำความสงบของใจ ๔๐ วิธีการ ถ้าใจมันสงบเข้ามา มันเป็นสัตว์ประเสริฐ สัตว์ประเสริฐเพราะมันสำนึกตัวมันได้

ถ้ามันสำนึกตัวมันได้ ใครทำความสงบของใจเข้ามานะ ความสงบของใจ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี ถ้าสุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มีนะ แม้แต่คนมีจิตสงบแล้วขอยกให้สัตว์ทั้งหลายมีความสงบร่มเย็นแบบเรา ขอให้สัตว์ทั้งหลายมันมีความรู้สึกนึกคิดแบบนี้ นี่มันมีใจเมตตาแล้วเห็นใหม่ ของที่มันอยู่กลางหัวอก เราเกิดเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา เรามีธาตุรู้ เรามีจิตปฏิสนธิจิตแล้วสิ่งนี้มีคุณค่าในหัวใจของเรา แล้วเรามองข้ามสิ่งนี้ให้มันคิดแต่สัญชาตญาณของสัตว์สัญชาตญาณของนกก่า สัญชาตญาณของกิเลสตัณหาความทะยานอยาก มันใช้หัวใจเรานี้ออกไปหาผลประโยชน์ของมัน

แต่ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามา พุทโธฯ ใช้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สัญชาตญาณของนกก่ามันสงบตัวลง สัญชาตญาณของตัณหาความทะยานอยากมันสงบตัวลง มัน

เป็นธาตุรู้ ธาตุรู้ที่มีสติปัญญา ถ้าธาตุรู้ที่มีสติปัญญา สิ่งที่มีคุณค่าคือหัวใจของเรานี้ไง ถ้าในหัวใจของเรา เห็นไหม มันไม่ไร้เดียงสาณะ ในการปฏิบัติก็ปฏิบัติไร้เดียงสา ว่างๆ ว่างๆ มันส่งออกไปแล้วมันทำลายตัวมันเอง มันบอกว่ามันยอดเยี่ยม มันเป็นธรรมะที่ประเสริฐเลิศเลิศ แต่เวลาพุทโธๆ ถ้าจิตมันสงบเข้ามาณะ นี่ธรรมชาติของนักล่า ธรรมชาติของต้นหาความทะยานอยาก ธรรมชาติสิ่งนั้นมันสงบตัวลง มันถึงได้รู้จักตัวมันเองไง

สัมมาสมาธิ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา มันมีสติปัญญาของมัน นี่ความว่างที่มีเจ้าของ มีเจ้าของคือมีสติปัญญาควบคุม มีเจ้าของ มีสติปัญญาที่จะบริหารจัดการของมัน สัมมาสมาธินี้ออกไปใช้ปัญญาเป็นภาวนามยปัญญา สิ่งนี้มันประเสริฐ ธรรมๆๆ ที่ใจเป็นธรรมๆ แล้วถ้าใจมันสงบขึ้นมาแล้วมันจะเห็นคุณค่าไง เห็นคุณค่า เราไปแย่งชิงกันที่เป็นปัจจัยเครื่องอาศัยการดำรงชีวิต แล้วเราทำลายธาตุรู้ ทำลายสัจจะ ทำลายความจริงในหัวใจของเรา เพื่อไปหาสิ่งที่เป็นปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อดำรงชีวิตมัน แต่สิ่งที่มีคุณธรรม เราละวางสิ่งนั้นได้ แล้วมันปล่อยวางสิ่งนี้ขึ้นมา เป็นอิสระของมันขึ้นมา สิ่งที่มีคุณค่าในใจของเรานี้ เห็นไหม

ถ้าเรามีคุณค่า มีสติปัญญาขึ้นมา เราจะไม่นักล่า เราจะไม่ทำลายใคร เราจะหวังให้เขามีความสงบร่มเย็นแบบเรา ถ้าเราหวังอย่างนี้ ความหวังแบบนี้เป็นความหวังขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม การชนะตนเองประเสริฐที่สุด การชนะเรานี้ประเสริฐที่สุด แล้วชนะได้อย่างไรละ ในเมื่อมันมีนักล่า นักล่าคือการแข่งขัน คือการเบียดเบียนกัน มันเอาสิ่งใดมาเป็นธรรมละ แต่ถ้ามีสติปัญญาขึ้นมา มันมีสติปัญญา นี้เกาะธรรมไว้ พุทโธๆ

นี่เขาบอก “พุทโธทำไม พุทโธไม่มีปัญญา”...นั่นปัญญาของนักล่า จะล่าธรรมะ จะล่าสังฆธรรม แล้วมันจะไม่ได้สิ่งใดมาเลย แต่ถ้าพุทโธๆๆ ให้จิตมันสงบเข้ามา มันละจากนักล่ามา ละจากความไร้เดียงสา มา ละจากสิ่งที่มันเบียดเบียนตนเองมา พอมันสงบเข้ามา ความสงบนะ สัมมาสมาธิ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับอาฬารดาบส ได้สมาบัติ ๖ สมาบัติ ๘ สมาบัติ ๘ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำหนดอานาปานสติ สมาบัติ สมาบัติ เห็นไหม กำลังที่มันจะมีฤทธิ์มีเดช มันจะไปสู่อภิญญา สู่ฌานโลกีย์ แต่ถ้าพุทโธๆ ถ้ามีสัมมาสมาธิ เพราะสมาธิมันไม่เบียดเบียนเขาและไม่เบียดเบียนเรา มันไม่เบียดเบียนเราไง เวลาจิตเป็นฌานสมาบัตินี้

มันเบียดเบียนเรา เบียดเบียนเราเพราะอะไร เพราะมันถือว่าเป็นผู้วิเศษ เป็นผู้ที่มั่งคั่ง เป็นผู้รู้ วาระจิต รู้ความรู้สึกนึกคิดของคน นี่นักร้อง นักร้องมันยังมีของมันอยู่

สัมมาสมาธิ เพราะมันมีศีล สมาธิ ศีล! ศีล! ศีลความปกติของใจ ศีลมันไม่เบียดเบียน ตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ศีลนี้ทำให้ใจนี้เป็นสัมมาสมาธิ ถ้าเป็นสัมมา สมาธิคือความถูกต้อง ดิฉาม มิจฉาสมาธิ มีสมาธิ แต่เป็นสมาธิที่เขาใช้กันในการหาผลประโยชน์ของเขา

สมาธินั้นต้องใช้สมาธิ เพราะกำลังของจิต จิตนี้มีห้วงศรัทธามาก สิ่งที่เกิดขึ้นที่เร็วที่สุด แล้ว สงบนิ่งของมัน มันจะมีกำลังมากที่สุด แต่เป็นมิจฉา เพราะมันทูลิต มันไปทำสิ่งที่ประโยชน์ ทางโลกของมัน แต่ถ้าเป็นสัมมาสมาธิ สิ่งที่เกิดขึ้นที่เร็วที่สุด สิ่งที่เกิดขึ้นที่เร็วที่สุดแล้วมัน สงบนิ่งที่สุด แล้วมีสติปัญญา สติปัญญาในธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สติปัญญาในการรื้อค้นคิดข่องในใจของเรา สติปัญญาที่มันลุ่มหลง ที่มันไม่เข้าใจในตัวของมันเอง สติปัญญาที่จิตนี้มันไม่มีกำลังของมัน มันไม่สามารถยึดตัวของมันได้

ทำความเข้าใจของใจบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า แล้วฝึกหัดใจของเราให้เป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาที่ไม่ใช่ปัญญานักล่า ปัญญาที่ทำลายอวิชชา ทำลายความไม่รู้ในใจ ทำลายความเบียดเบียนใจ ทำลายนักล่าตัวนี้ นักล่าตัวนี้โดนทำลายแล้ว เห็นใหม่ มันจะเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรใช้ใหม่ จากนักล่ามันจะเป็นประโยชน์ขึ้นมา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่โคนต้นโพธิ์เป็น สตุถา เทวมนุสสุสาน เป็นผู้สอน ตั้งแต่ ๓ โลกธาตุ ใจที่มันทำลายตัวมันเองแล้วมันจะประเสริฐที่สุด ถ้าประเสริฐที่นี้ นี่สัตว์ ประเสริฐ

เราเข้าใจกันว่าเราเป็นสัตว์ประเสริฐ เราก็ถือตัวถือตนไปโดยนักล่า เราทำความเข้าใจเข้ามาที่โคนต้นไม้ ในรุกขมุต ในสิ่งที่เราสงบรวมเย็นของเรา ถ้ามันเห็นตามความเป็นจริงขึ้นมา มันจะสาธุ นะ หลวงตาท่านตรัสรู้ธรรมที่วัดคอยจรเจดีย์ กราบแล้วกราบเล่า กราบแล้วกราบเล่า ซาบซึ่งบุญคุณ ซาบซึ่งคนที่รื้อค้นสิ่งนี้มา แล้วเราทำสิ่งนี้มา เห็นใหม่ มันเห็นบุญเห็นคุณ มัน ซาบซึ่งตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไป ๒,๐๐๐ ปี ยังเห็นบุญเห็นคุณ แล้ว เรานี้ เราประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมา เราจะเห็นบุญเห็นคุณไปตลอดชีวิตนี้ มันจะเป็นชีวิตที่ดีงาม ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่เป็นประโยชน์

ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่ว่าเราก็ล่าเขา แล้วกิเลสก็ล่าเรา กิเลสก็ล่าหัวใจเรานี้ กิเลสก็ทำลายเรานี้
แล้วเราก็ไปล่าเขา นี่สัตว์เดรัจฉาน เราจะทำจิตใจของเราให้เป็นสัตว์ประเสริฐนะ ทำใจเราให้มี
คุณค่า นี่ธรรมะมีประโยชน์อย่างนี้ ทำคนให้เป็นคนดี เอวัง